

mentorū materialium quibus corpus physice componitur, sive iam ea elementa physica dicant atomos extensione aliqua non carentes sive entia materialia simplicia absque ullis partibus extra partes. Altiori sane modo et magis spiritali supra physicas leges materiae haec praesentia concipienda est. Iam ex charismatibus, quae Deus adhuc in hac vita mortali aliquando per intervalla velut ex anima sanctificata transfundit in corpora sanctorum, multo magis ex dotibus communicandis corporibus glorificatis, et quod etiam propius ad rem pertinet, ex communicationibus et quodammodo emanationibus a gloriosa anima Christi atque in supremo fastigio ab ipso Verbo in suum sanctissimum corpus assumptum; ex his inquam plane discimus, supra hunc infimum ordinem materiale esse quemdam ordinem supernaturalem, ad quem etiam corpora elevari possint, et in quo, quin desinant esse corpora, participant tamen miras quasdam spiritalium proprietates. Cf. 1. Cor. XV. 42. sq. Non haec ideo commemoro, quasi cum istis corporum dotibus, quae « glorificationem » constituunt vel ex ea connaturaliter sequuntur, eiusdem rationis essent prodigia ad statum corporis sacramentalem pertinentia; possunt tamen priores illae corporum elevationes ad modum existendi et agendi supernaturalem aliquatenus nos iuvare, ut « cognitione per fidem illustrata » (Conc. Trid. sess. XIII. cap. 1.) facilius assequamur, dari etiam, si ita loqui fas est, divinam quandam et supernaturalem mechanicam, qua corpus a connaturalibus relationibus ad locum et ad spatium eximatur, et in modo suam praesentiam exhibendi imitetur modum existendi spiritalium.

Analogia postulat et similitudinem et diversitatem. Similitudo cum modo existendi spiritalium, quam corpus sequitur in sua praesentia sacramentali, in eo est, quod a) totum est in toto symbolo et totum sub singulis partibus; quod propterea b) non existit per modum extensi ad spatium; sed *modo indivisibili*, h. e. ita ut nullae possint assignari partes spatii, quibus diversae partes corporis respondeant, sed totum corpus cum omnibus suis partibus habeat prorsus unam eandemque indivisibilem, nulli extenso

spatio commensuratum praesentiam. (1). Habet tamen corpus in omnibus partibus spatii extensi praesentiam per se totum ita, ut in una parte posset cessare praesentia, quin ideo cessaret in aliis; et hoc sensu potest dici habere plures praesentias in partibus spatii invicem divisibiles. In quo etiam sequitur analogiam animae in corpore extenso, vel angeli intra limites spatii sibi connaturales, in quibus potest suae substantiae praesentiam exhibere latius vel restrictius.

(1) Nemo forte accommodatius mirabilem hanc analogiam descripsit, quam Lessius, vir sapientia et eloquii facilitate non magis quam pietate insignis. « Quartum miraculum, inquit, est molus existendi spiritalis ipsius corporis cum omnibus suis corporalibus qualitibus sub speciebus panis et vini. Corpus enim cum tota sua mole (intellige substantiam non extensionem actualem) suisque qualitibus divina virtute supra conditionem corporalem elevatur et accipit molus existendi spiritalium, quo veluti in punctum contrahitur et simul continue per speciem ita diffunditur, ut instar substantiae spiritalis sit totum sub tota specie panis, et totum sub singulis eius partibus, sicut anima rationalis est tota in toto corpore et tota simul in singulis eius partibus, et natura angelica est tota in totius spatii (sibi competentis) complexu et tota in singulis spatii partibus. Duo enim ad modum essendi spiritalium, quem substantiae incorporare habent, requiruntur. Alterum est, ut res tota sit veluti collecta in punctum indivisibile, ita ut nihil illius sit, quod in illo indivisibili non reperiatur. Si enim aliquid esset extra illud indivisibile, quod etiam intra illud non sit, haberet potius modum existendi rerum corporearum, quarum est habere partem extra partem, quam rerum spiritalium, quae totam entitatem suam in punctum indivisibile collectam obtinent. Alterum est, ut illud indivisibile continue sit extensum vel diffusum, non per partes, hoc enim est rerum corporalium, sed per suas, ut ita dixerim, totalitates, alioquin non posset aliquid spatium continuum simul totum et continuo molo occupare, quod etiam est contra modum existendi rerum spiritalium. Requiritur itaque, ut totum sit intra punctum indivisibile, et totum extra absque tamen discontinuatione. Utrumque hoc reperitur in modo existendi, quo corpus Christi existit in hoc sacramento; nam totum est sub quovis puncto indivisibili et totum est continue atque sine intercisione diffusum per totam specierum quantitatem, sicut substantiae spiritalis sunt diffusae per totum spatium quod occupant. Valde stupendum et insolens est hoc miraculum, numquam alias factum, numquam faciendum extra hoc mysterium, ut res extensa per partes accipiat modum rerum spiritalium existendi inextense; et cum substantia et existentia sit corporalis, modus tamen essendi sit spiritalis » Lessius De perfectionibus morib. divin. l. XII. c. 16. n. 124.

Diversitas autem huius modi praesentiae corporis a modo existendi spirituum satis per se patet. Spiritus enim nullas habet partes, secundum quas commensurari posset spatium extenso, unde et praesentia citra extensionem velut in puncto indivisibili et indivisibilitas subiecti ei essentialis est ex ipsa sua simplicitate (quatenus haec excludit partes extra partes); illa autem suae praesentiae velut diffusio intra certos limites spiritui naturalis est non vi ipsius simplicitatis, sed ex sua intima spirituali virtute (1). Contra vero corpus essentialiter habet partes distinctas, quae connaturaliter exigunt modum existendi in distinctis partibus spatii, et nullam habet connaturalem virtutem exhibendi suam praesentiam extra singularem suum locum ac velut replicatam per continuum. Hinc manet in corpore, etiam dum existit supernaturali modo ut in sacramento, utraque illa naturalis exigentia in actu primo, licet hic et nunc non reducat ad actum secundum; et quamvis in hoc sacramentali modo praesentiae corpus existat citra extensionem *indivisibiliter* relate ad spatium, manent tamen absolute loquendo partes a se invicem divisibiles seu, ut dici solet, manet *divisibilitas subiecti*. Cf. s. Th. 4. dist. 10. q. 1. a. 3. sol. 3. ad 3.

Hic iam sistendum esset, et simpliciter fatendum, Deum omnipotentem creatorem naturae rerum omnium quae sunt, et fontem supremum omnium legum, quibus reguntur, plura posse facere quam nos cogitando assequi (2), qua fere sola omnipotentiae Dei et ordinis rerum infirma nostra ra-

(1) Dico hanc virtutem propriam spiritibus creatis esse distinctam et diversam a simplicitate per se spectata; profecto enim enti materiali simplici i. e. quod nullas habeat partes, quibus possit extendi in spatio, huic, inquam, enti licet simplici nulla probabili ratione possumus asserere alium naturalem modum existendi, quam ut sua substantia existat in puncto indivisibili absque ulla suae praesentiae extra hoc punctum diffusionem. Si neges entium materialium simplicium existentiam, non contendam; dummodo concedas eorum possibilitatem, quae sane est evidens omnibus, qui absurde non confundunt simplicitatem negativam partium cum simplicitate perfectionis.

(2) What do I know of substance or matter? just as much as the greatest philosophers, and that is nothing at all. Dr. Newman p. 375. Apologia pro vita sua 1864.

tione superioris confessione ss. Patres uti solent ad praecidendas quaestiones de intestina rei possibilitate et natura (cf. supra p. 9.). Nihilominus prudens et sobria in naturam rei investigatio, quae sicut in aliis mysteriis ita etiam in hoc praelucente semper ac dirigente veritate revelata instituatur, non solum non reprehendenda est, sed etiam desideranda tum ad aliquam, quantum fieri potest, explicatiorem cognitionem mysterii, tum ad distinctiorem intelligentiam limitum humanae rationis, tum maxime ad necessariam defensionem dogmatis et clariorem solutionem difficultatum, quae opponi possunt; unde etiam haec inquisitio post exortam haeresim Berengarii a theologis catholicis amplius vel strictius semper est instituta, et ab ipsa Tridentina synodo non obscure videtur commendari sess. XIII. cap. 1.

2°. Ad aliquam igitur ulteriorem explicationem veteres theologi Suarez, de Lugo, Ysambertus etc. iuxta communem sententiam docent haec, quae sequuntur. In primis fide certum est, Christum Dominum cum omnibus internis sanctissimae suae humanitatis proprietatibus, cum suo corpore et omnibus partibus corporis eundem esse in Eucharistia, qui est in coelo; « non enim duo sunt sed unum est corpus Christi » (vide Patres th. VIII.). Certum est etiam ex dictis, relationes partium diversarum ad spatium et ad diversas partes spatii in modo existendi sacramentali esse sublatas; adeoque non esse partes extra partes in ordine ad spatium, sed ubi est una pars, ibi esse omnes partes et totum corpus. Iam quaeritur, quomodo in hoc modo existendi adhuc intelligi possit *corpus*, et *corpus organicum*, cui essentialis est, ut constet partibus extra partes certo ordine inter se connexis; seu distinctius quaeritur, quid sit dicendum in hoc existendi modo supernaturali de corporis *quantitate*, *organismo*, *partium ordine ac figura*? Responso ad hanc quaestionem innititur distinctioni inter quantitatem, organismum, partium ordinem *ut in se et intrinsecus se habet*, et dein *ut refertur ad extensionem et situm in spatio*.

a) Essentialis est corpori, ut plures habeat partes inter se distinctas, nec una sit alia. Tum quaevis pars et proinde totum corpus est eius naturae, ut quaevis pars a suo loco

et spatio omnem aliam partem et generatim omne aliud corpus excludat. *Exigentia* huius exclusionis est corpori essentialis, non tamen *actualis exclusio* essentialis est; sed haec ex illa naturaliter quidem consequitur, ita tamen, ut si per divinam omnipotentiam hoc consequens seu hic effectus suspendatur, corpus in se non desinat esse eiusdem naturae; sicut igni essentialis est exigentia et aptitudo ad urendum, effectus tamen et actus secundus potest a Deo auctore naturae suspendi, quin desinat natura ignis. Haec partium distinctio et haec exigentia seu radix impenetrabilitatis, ut *naturâ* licet non *situ* pars sit extra partem, constituit corporis *quantitatem internam*. Actualis exclusio partis unius a loco partis alterius constituit *extensionem externam in ordine ad spatium*. Illa prior quae essentialis est, manet in modo existendi sacramentali; unde corpus suae naturae permissum continuo etiam iuxta singularum partium exigentiam obtineret relationes ad spatium et extensionem sibi connaturalem. Actualis autem non essentialis exclusio partis unius a loco partis alterius a divina omnipotentia secundum constantem legem supernaturalem in hoc modo existendi suspensa est.

b) *Organismus corporis internus* essentialiter postulat in primis ut conditionem necessariam illa duo, quae diximus constituere quantitatem internam, et insuper tamquam rationem sui formalem habet, *ut partes sint heterogeneae, et certo ordine ex ipsa sua natura ad se invicem referantur ad unum totum constituendum, et unionem exigant non mechanicam sed vitalem una cum altera immediatam, cum tertia mediatam*, et sic porro. Haec intestina omnium partium natura et unio corpori organico essentialis est, ea enim sublata adhuc concipere corpus organicum evidens esset contradictio. Ex hoc ipsius naturae organismo essentiali sequitur tamquam immediatus effectus correspondens *partium dispositio in spatio*, quae tamen a Deo salva intima corporis natura impediri potest, ut diximus de extensione externa. *Organismus internus* igitur corporis Christi aequae ac quantitas interna manet in modo existendi sacramentali idem omnino, quem habet in coelo in modo existendi connaturali.

c) Consequenter in corpore Christi secundum modum existendi sacramentalem est ordo et dispositio partium, figura ac pulchritudo, si haec sumuntur *secundum partes et naturam partium in se ipsis*. Si autem ordo sumitur *secundum dispositionem in spatio ac situm localem*, ita nec ordo est, nec figura et pulchritudo dispositionis externae, neque tamen confusio; deest enim ipsum suppositum huius ordinis vel confusionis, situs scilicet ac dispositio partium corporis secundum diversas partes spatii (1). « Dicendum, quod confusio opponitur ordini partium, qui pertinet ad rationem situs; et quia corpus Christi non est situatim sub sacramento, ideo non sequitur ibi aliqua confusio partium ex hoc, quod in quolibet signato hostiae est totum corpus Christi et quaelibet pars eius. Quamvis enim non sit accipere *ordinem partium corporis Christi secundum comparisonem ad partes hostiae*, tamen est accipere *ordinem ipsarum partium ad invicem in corpore Christi* secundum propriam (internam) quantitatem » s. Th. 4. dist. 10. q. 1. a. 3. sol. 3. ad 2.

Tota fere explicatio proposita nititur hoc velut fundamento: distinguendam esse in corpore proprietatem essentialem, qua aptum et natum est ad extensionem in spatio, ab actuali extensione in spatio, quae ex illa priori aptitu-

(1) « Excludit quidem hic modus existendi figuram extrinsecam et molum extensivum, quem Christi corpus habet in coelo secundum naturalem conditionem; haec enim dicunt ordinem et commensionem ad locum vel spatium. Non tamen excludit aliquid molis aut realis quantitatis illius corporis (nomine *molis* ne, quaeso, intelligas extensionem externam et quod physici dicunt *volumen*, sed intelligas substantiam et quam supra diximus quantitatem internam), nec figuram ut ita dicam intrinsecam (quam Suarez et de Lugo appellant figuram organicam), quae in temperamento et dispositione ac continuatione partium intrinseca, ex qua naturaliter resultat figura externa, sita est. Figura enim extrinseca est ab intrinseca rei partiumque dispositione maxime in viventibus, non ab extrinseca tantum formatione ut in staturis signisque sculptis vel fuis. Est igitur ibi corpus Christi sine partium commixtione aut confusione. Etsi enim omnes simul et in eodem puncto sint, quaelibet tamen retinet suum temperamentum, suam unionem, suam connexionem, suum ordinem, et omnem internam dispositionem, quae a respectu et commensione loci non pendet » Lessius l. c.

dine sit quidem naturaliter consequens, sed quae tamen manente corporis essentia per Dei omnipotentiam impediri et suspendi possit. Iam quamvis haud illibenter demus, corporis naturam et essentiam non ita nobis perspectam esse, ut hanc distinctionem realem et posterioris a priori separabilitatem lumine rationis positive demonstrare possemus; nulla tamen suppetit evidens ratio, ex qua evidenter possit demonstrari illius distinctionis et separabilitatis repugnantia. Ergo fatendum est, ex humanae rationis lumine et ex principiis naturaliter cognitis non constare, utrum modus existendi citra extensionem in spatio essentiae corporis repugnet vel non repugnet. Cf. s. Thom. 4. dist. 10. q. 1. a. 4. sol. 5. At ex revelatione certum est, corpus Christi organicum cum omnibus suis partibus illud ipsum, quod est in coelo, modo inextenso revera existere in Eucharistia. Ergo ex hoc eodem mysterio discimus, talem revera esse substantiae corporis considerati cum omnibus suis partibus et cum toto organismo interno distinctionem a relationibus ad spatium et a connaturali modo existendi extense in spatio, ut *prior* sit quantitas interna, quae a nobis explicata est, ac organismus internus; atque ex his velut effectus *posterior* resultet extensio externa nobis empirice cognita, qui tamen effectus per omnipotentiam divinam possit suspendi. Quia vero modum supernaturalem, quo id efficitur, in se non intelligimus, et quia ea quae in se ipsis concipere non possumus, non aliter quam per comparisonem seu per analogiam ad alia nobis notiora concipimus; nihil est reliquum, quam ut mirabilem hunc corporis modum existendi intelligamus et explicemus ad analogiam modi existendi spirituum. Vide Suarez disp. 48. sect. 1; de Lugo disp. 8. sect. 2; Ysambertum in 3. q. 76. disp. 1. art. 6.

IV. Neque magis *simultanea praesentia unius corporis in pluribus locis* potest demonstrari repugnans metaphysice corporum essentiae, ita ut affirmatio huius multiplicatae praesentiae sit negatio essentiae corporis. Potest quaeri de hac multiplicatione praesentiae seu de hac velut replicatione corporis tripliciter: *a)* supposito supernaturali modo existendi citra extensionem de quo diximus, potest esse quaestio de praesentia *continua* corporis per se totius in

multis seu potius in omnibus partibus alicuius spatii determinati; *b)* potest esse sermo de corporis praesentia in multis locis disiunctis secundum eundem *existendi modum inextensum*; *c)* denique potest quaeri de possibilitate replicationis in multis locis secundum *modum existendi extensum* corpori connaturalem. Quaestio prima et secunda, ut patet, non autem tertia ad mysterium pertinet, de quo agimus.

1°. Quoad praesentiam *continuum* totius corporis in multis partibus spatii repugnantia absoluta nulla demonstrari potest. Ea enim vel deduceretur inde quod substantia *una* est, vel ex eo quod est corpus *materiale*. Atqui *ex unitate* substantiae non sequi repugnantiam illius velut replicationis, probat evidenter modus praesentiae spiritibus non solum non repugnans sed etiam naturalis, ut praesens est una simplex animae substantia omnibus partibus corporis extensi. Ex ratione entis *materialis* poterit quidem a *posteriori* spectatis legibus physicis demonstrari, hunc modum praesentiae enti materiali non esse naturalem; sed nulla poterit assignari essentialis nota demonstrans absolutam repugnantiam, ut neque Deus enti materiali possit tribuere hanc replicatam praesentiam, quae entibus spiritualibus nobis cognitis naturalis est.

2°. Si conceditur, nullam esse vel nullam demonstrari posse repugnantiam in illa velut replicata praesentia *continua*, consequitur nullam etiam demonstrari posse repugnantiam praesentiae replicatae *in locis disiunctis*. Si enim non repugnat ipsa multiplicatio praesentiae, ut corpus unum et idem possit esse praesens simul uni et alteri loco, propinquitas vel distantia locorum nihil refert, ubi agitur non de naturali praesentia, sed de ea, quae sit per operationem divinae omnipotentiae. Sicut enim immensitas divina supereminet omnes locorum et spatii relationes, et sicut propterea divina praesentia complectitur omnia spatia velut unum punctum indivisibile (cf. Tract. de Deo th. XXXIII.); ita divina operatio una ac eadem comprehendit omnia spatia et omnes locorum differentias, non secus ac si omnia essent unum punctum indivisibile. Si ergo replicata praesentia corporis *continua* non repugnat,

etiam non inducet absolutam repugnantiam interposita distantia inter loca, quibus per operationem divinam praesentia exhibenda est.

Poterit etiam haec replicata in multis dissitis locis praesentia non minus quam illa prior replicatio continua illustrari ex analogia praesentiae animae in omnibus diversis partibus corporis, quamvis fundamentum comparationis utriusque non sit idem. Sicut enim natura exigit praesentiam animae in omnibus partibus corporis quod ab anima vivificatur, ita in supernaturali ordine gratiae voluit divina misericordia, ut corpus Christi vivificum tamquam principium vitae non quidem eodem modo, quo anima, sed secundum specialem institutionem praesens esset in toto corpore mystico, quod est Ecclesia. Praeclare hac analogia usus est Guitmundus l. I. de verit. Euchar. adversus Berengarium. « Ipsam certe animam nostram corpore quod corrumpitur aggravatam, non particulatim per singula corporis membra dividi, sed in singulis portionibus totam atque integram contineri, beatus Augustinus validissime probat. Qui ergo hanc nostrae animae potentiam praebuit, ut una eademque indivisa in singulis quibusque particulis sui corporis eodem tempore tota consistat, quare suae propriae carni id dignitatis, si vult, dare non valeat, ut ipsa in diversis sui cuiusdam corporis, quod est Ecclesia, partibus tota simul indivisa possit haberi? eum sicut anima nostra vita est corporis, ita sit Ecclesiae imo multo melius per Dei gratiam vita caro salvatoris... Cum vero sapientissimus Salomon cunctas res esse difficiles dixerit, ita ut explicare eas homo non possit, nonne insanienti quam simillimus est, qui haec divina arcana discutere ad oculum violenter quaerit? Omnes enim creaturae Dei miracula nobis inexplicabilia sunt; Christus vero inter omnia aut prae omnibus miraculum singulare. Si igitur potest Christus efficere, sicut diximus, ut unaquaeque separata particula sit totum Christi corpus, et tamen omnes separatae non plura sint corpora sed unum corpus, quemadmodum vox mille hominum percutit aures, et apud unumquemque una est, nec tamen plures dicuntur sed una sola (cf. Eutychium supra p. 159.), et quemadmodum tota anima

mille corporis humani replet particulas, et cum se totam praebeat singulis, non plures tamen sed una est anima; ita iam nulla ratio propter huiusmodi quasi partitiones obstare videtur, ut non possit, aut velle non debeat Christus panem et vinum, sicut ipse docuit et Ecclesia credit, transferre in corpus et sanguinem suum » Bibl. Max. PP. T. XVIII. p. 443.

3^a. Quoad quaestionem de replicatione corporis in multis locis *secundum modum existendi extensum* profecto mirum est, fuisse theologos catholicos non paucos et graves, qui concessa utique possibilitate existentiae unius corporis in multis locis modo inextenso, quae in ipso dogmate de reali praesentia Christi in Eucharistia includitur, affirmabant tamen, absolute repugnare replicationem corporis in pluribus locis secundum modum existendi extensum et quantitativum, ut loquuntur. Vide hos theologos citatos apud Suarez disp. 48. sect. 4, in quorum sententiam concessit etiam Vasquez disp. 189. c. 5. 6.

At omnino evidens esse videtur, nullam posse adferri rationem *a priori* et ex corporis vel praesentiae natura, cur absolute repugnet multiplicatio relationum ad loca et spatia diversa corpore manente uno, si corpus in locis omnibus servet suam connaturalem extensionem ad spatium; cum tamen multiplicatio praesentiae, ut omnes catholici fatentur, non repugnet, si corpus in uno loco servet suam extensionem ad spatium, in locis aliis vero idem existat modo inextenso. Imo ad illud prius sufficit unum miraculum *replicationis*, ad hoc alterum requiritur illud ipsum miraculum et insuper adhuc aliud seu potius, ut se habet praesentia in Eucharistia, requiruntur multa alia miracula. (1) Rationes autem repugnantiae quas adferunt *a posteriori* ex absurdis, quae illis viris doctis posita tali replicatione praesentiae extensivae in spatio sequi videntur quoad contradictorias actiones et passiones unius corporis in locis diversis, non probant repugnantiam replicationis;

(1) Miraculum hic intelligimus tantummodo effectum in corpore supra vel contra leges naturae; ne sophista aliquis opponat, miraculum debere esse sensibile et ordinatum ad demonstrationem veritatis distinctae ab ipso miraculo.